להשבחת הפרי אינה בכלל זמירה האסורה מהתורה (עי' סי' כ"ב אותיות א'-ב'). מה גם שהזמירה נעשית בדרך כלל במקום שאינו מיועד לצימוח, אלא בעיקר לעיצוב העץ, וא"כ אין כאן מלאכה דאורייתא.

ב. הגזם עצמו אינו חפצא של עבירה. כמו לולב הגזול, אלא שנעשתה בו עבירה, ואולי דמי למש"כ הירושלמי בשבת.

וז"ל הירושלמי בפרק האורג: "מצה גזולה אינו יוצא בה י"ח בפסח. אמר לון, תמן גופה עבירה, ברם הכא (בקורע על מתו בשבת) הוא עבר עבירה". ופירשו הפנ"מ וקה"ע שהקורע בשבת אינו עבירה בעצם, שהרי ביום חול מצוה לקרוע, ורק השבת היא הגורמת לאיסור.

ובהמשך הירושלמי שם: "כך אני אומר הוציא מצה מרה"י לרה"ר אינו יוצא ידי חובה בפסח?!" (ר"ל כשחל בשבת).

וא"כ ה"ה לשמיטה שהמלאכה אינה אסורה בעצם אלא מחמת שהזמן גרמה ולכן אין הגזם פסול משום מצהב"ע. ובלאו הכי העבירה היא לא בחפצא של המצוה, בסכך עצמו לא נעשתה עבירה, אלא רק בחיתוכו מן העץ (עי' ריטב"א סוכה ל"א א' ד"ה ת"ר סוכה גזולה, שרק המשתמש בחפצא של מכירה לצורך מצוה, כגון לולב הגזול, הר"ז מצהב"ע ואולי לכך התכוין הירושלמי בשבת הנ"ל. ועי' בלקח טוב להר"י ענגיל סי' י"ב אות ו' בהסבר הדברים).

מסקנה

מותר לסכך בגזם שהעיריה מחלקת:
א. משום שהאיסור מדרבנן.
ב. שמיטה היא איסור זמן ואינה בעצם.
ג. העבירה לא נעשתה בסכך עצמו אלא בהפרדתו מן העץ.

סימן לא

הוצאת דשנים בשביעית

שאלה

שדה עומדת להיזרע מיד במוצאי השמיטה. כדי לחסוך זמן רוצים החקלאים לפזר את הדשן עוד בסוף השביעית על מנת להצניעו בקרקע מיד בתחילת השמינית. השדה עדיין לא מוכנה לזריעה, ניכרים בה גבעולים כסוחים מהקציר האחרון. האם הדבר מותר?

תשובה

השאלה היא שמאחר ופיזור הדשן אינו מועיל כל עוד לא הוצנע בקרקע. האם מותר לפזרו בשמיטה כדי שאפשר יהיה להצניעו מיד במוצאי ראש השנה?

לכאורה אפ"ל שמאחר ואין בפיזור הדשן שום תועלת — יש להחשיב את פיזור הדשן כהוצאת זבלים לאשפה, כמבואר במשנה שביעית פ"ג וברמב"ם פ"ב. אלא ששם לא התירו אלא אשפה בגודל מאה וחמישים סאה (כ-1.5 מטר מעוקב), כדי שתהא ניכרת שהיא אשפה. וכן לא יעשה אשפה עד שיעבור זמן לעבודת הארץ, והוא משיקשור המתוק (עי' רמב"ם פ"ב ה"א). ואילו כאן לא הכמות ולא העיתוי מתאימים לדרישת ההלכה.

מיהו י"ל שהמשנה התירה הוצאת זבלים לאשפה בצורה מסויימת רק בזבל של הימים ההם, שהוא זבל אורגני. אך בזבל כימי כפי שנהוג בימינו יתכן שהגדרים שונים, ויתכן שהיו מתירים גם באופנים אחרים, כגון בכמויות אחרות, בזמנים אחרים, ובצורות אחרות.

אך מסתבר שמה שנראה כמראית העין אסור גם בימינו. ואין זו גזרה חדשה, אלא המשך אותו איסור מימי חז"ל. שהרי לא כל אחד יודע שהדשן הכימי המסויים צריך הצנעה, ועלולים להחליף בינו לבין דשן אחר, שאינו צריך הצנעה. וה"ה העיתוי, לא כל אחד יודע שאין זו העונה המתאימה לדשן זה. ומסתבר שהגזירה במקומה עומדת, וכל שיש חשש מראית העין יש לאסור גם בימינו.

מיהו י"ל, שמאחר ובימינו רבו הגידולים "המפונקים" (כלשון החזו"א) הזקוקים לדישון גם בשנת השמיטה עצמה, כהוראת החזו"א (שביעית כ"א י"ז וכ"ב ב'), שהוא מדין לאוקמי, א"כ בטלה כל גזרת הוצאת זבלים, דהרואה אומר: לעצים מפונקים הוא מוציאם. מיהו כאן רואים שמדובר בשדה שעדיין לא זרועה ואין כאן לאוקמי כלל. והגזירה במקומה עומדת.

והנלע"ד שאם מדובר בשדה שעדיין לא ראויה לזריעה, ופיזור הדשן נראה בעליל שאינו מביא כל תועלת, שהרי הגבעולים הכסוחים מעידים על כך, יתכן שגם גזרת הזמן לא נגזרה כאן. מה גם שבימינו זורעים כל עונות השנה, ומזבלים בכל הימים. וא"כ מהו הזמן האסור והמותר? וא"א לומר שבימינו כל השנה תיאסר בהוצאת זבלים. לכן נ"ל שאם הגבעולים הכסוחים ניכרים — אין כאן חשד, ויש להתיר בשעה"ד, לפזר דשן במקרה האמור.

סימן לב

כיסוח דשא ע"י בהמה

שאלה

מי ששתל דשא בערב השמיטה סמוך מאד לראש השנה ולא הספיק לכסח כיסוח ראשון בשישית. האם יכול להעלות בהמות על הדשא בשביעית כדי שיאכלו את הדשא ועי"כ יועילו גם לכיסוחו?

הכיסוח הראשון בדשא גורם להתפשטותו, ולכן יש לחוש לאיסור זומר, אם לא מדאורייתא, לפחות מדרבנן. עי' ר"ש (שביעית סוף פ"ב) והשאלה היא: האם כיסוח כזה ע"י בהמתו מותר?

תשובה

מצינו דמיון לזה במדייר שדהו ע"י בהמותיו. לדעת הרמב"ם (פ"ב ה"ד) משמע שמותר, והראב"ד חולק ואוסר. וי"ל שבזה נחלקו: האם זיבול ע"י **בהמתו** מותר או אסור? ועיין משמרת להבית בס' בית רידב"ז שכתב שנחלקו בגרמא בשביעית. הרמב"ם מתיר גרמא והראב"ד אוסר. ובבית רידב"ז כתב שנחלקו בפס"ר דרבנן. שלדעת הרמב"ם פס"ר בדרבנן מותר, ולהראב"ד פס"ר בדרבנן אסור.